

на власні помилки. Чим нижчий рівень життєстійкості, тим слабше проявляються означені тенденції у представників сучасної молоді; недостатність особистісних копінг-ресурсів або досвіду і навичок активного вирішення проблем може призвести до їх уникнення і значно знижує можливості особистісної адаптації. Тому перспективним є подальше ґрунтовне вивчення психологічних особливостей життєстійкості молоді та пошук шляхів її підвищення, що безперечно сприятиме більш ефективному функціонуванню особистості у мінливих умовах сьогодення.

Література

1. Леонтьев Д.А., Рассказова Е.И. Тест жизнестойкости. М.: Смысл. 2006. 63 с.
2. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методы и тесты. Учебное пособие. Самара: Издат.дом «БАХРАХ-М». 2002. С. 288-297.
3. Ратанова Т.А., Шляхта Н.Ф. Психодиагностические методы изучения личности: учебн.пособие. М.: Флинта: МПСИ. 2008. С. 177-181.
4. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. М.: Изд-во Института психотерапии. 2005. 339 с.

МОВНИЙ ПСИХОТИП ОСОБИСТОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОДУКУВАННЯ ЛІНГВОІНДИВІДУАЛІЗАЦІЙ (СУБ'ЄКТИВНО- ГРАМАТИЧНИЙ ПРОСТІР)

*А. П. Загнітко,
член-кореспондент НАН України,
доктор філологічних наук, професор,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

Сучасні лінгвістичні дослідження не лише застосовують категорійно-методологічний апарат інших суміжних і/чи несуміжних наук, а й піддають експансії інші наукові простори. Експансіонізм лінгвістичних студіювань дав поштовх для формування, а згодом і розбудови нових і новітніх напрямів зразка лінгвопсихологія, лінгвосоціологія, лінгвокогнітологія, лінгвоетнологія (етнолінгвістика), лінгвокультурологія

та ін. Сьогодні лінгвістика активно використовувана в різноманітних цифрових технологіях, що зумовило постання математичної лінгвістики, комп'ютерної лінгвістики (лінгвістики штучного інтелекту) з різноманітними актуалізаційними їхніми величинами: корпусна лінгвістика, інтернет-лінгвістика, віртуальна лінгвістика, візуальна лінгвістика та ін. Формування соціального запиту на цифрового лінгвістика, з актуалізацією того чи того компонента у цих та інших наукових напрямках говорять про психолінгвістику (психонейролінгвістику, патопсихолінгвістику), когнітивну лінгвістику, сугестивну лінгвістику та ін. Кожний із заявлених та подібних напрямів прагне сформувавши власний теоретико-поняттєвий і методологічно-рівневий апарат, підтвердженням чого є лінгвоперсонологія з її внутрішнім диференціюванням на моно- та полілінгвоперсонологію. Сьогодні, очевидно, потрібно говорити про лінгвопсихоперсонологію чи психологічну лінгвоперсонологію, об'єктом якої постає вивчення мовної особистості з її психологічними настановами, а також аналіз національно-мовного простору (національно-мовної картини світу) зі встановленням відповідних психологічних стереотипів, окресленням інноваційних тенденцій та ін. У сучасній науці особливо активною є взаємодія лінгвістичних і психологічних досліджень. З одного боку, такий вимір мотивований статусом наукової антропоцентричної парадигми, в межах якої сформувалися й функційно-комунікативно, дискурсивно-когнітивна, й когнітивно-комунікативна наукові лінгвопарадигми. На кафедрі загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса теорію лінгвоперсонології в її власне теоретичному й науково-прикладному аспектах активно опрацьовують із 2015 року в межах науково-дослідної теми «Комунікативно-прагматична і дискурсивно-граматична лінгвоперсонологія: структурування мовної особистості та її комп'ютерне моделювання» (0115U000088; 2015–2017 рр.), згодом продовжено в науково-дослідній темі «Об'єктивна і суб'єктивна мовносоціумна граматики: комунікативно-когнітивний та прагматико-лінгвокомп'ютерний виміри» (0118U003137; 2018–2020 рр.). Результатом такого опрацьовання постало обґрунтування лінгвопсихіатрії персони зі встановленням відповідних категорій, одиниць, рівнів [2₁, с. 256; 3; 4, с. 90-100], визначення основних і/чи неосновних комунікативних типів моно- і полілінгвоперсони. Констатовано функційне навантаження лінгвоперсони в лінгводискурсивних практиках, мотивацію лінгвоіндивідуалізацій та

лінгвоіндивідуацій, їх співвідношення в мовносоціумному просторі моно- й полілінгвоперсона [4, с.18-25], схарактеризовано мовнопсихологічні поведінкові стереотипи й актуалізовано основні тенденції творення інновацій.

Метою студювання є визначення диференційних і кваліфікаційних ознак мовних психотипів особистості з розкриттям співвідношення продукування лінгвоіндивідуалізацій екстравертами й інтровертами, простеженням статусу амбіверта у творенні лінгвоіндивідуалізацій.

Визначена мета мотивує необхідність вирішення таких завдань: 1) встановлення кваліфікаційних ознак мовного психотипа; 2) визначення статусу екстраверта й інтроверта в соціумномовному просторі з окресленням адекватних дискурсивних мовносоціумних практик; 3) кваліфікування різновидів лінгвоіндивідуалізацій екстравертів та інтровертів, характеристика лінгвоіндивідуалізацій амбівертів з урахуванням суб'єктивно-граматичного простору.

У сучасних лінгвопсихологічних і лінгвопсихіатричних студюваннях функційно навантаженим постають метод лінгвостатистичного аналізу для вивчення патологічного й нормального мовлення з внутрішнім диференціюванням випадкових та не випадкових подій, мотивованих і/чи немотивованих ситуацій, кваліфікуванням інтенційних моделей породження мовлення, а також вияву чинників формування конкретних ситуацій, метод лінгвопсихомодельовання з опертям на експериментально-дискурсивні і/чи дискурсивно-текстові практики, мовленнєво-прагматичні ситуації. За його допомогою модельовано психотип мовної поведінки персони щодо внутрішньо- й зовнішньолінгвальних чинників, комунікативних настанов та інтенцій.

Лінгвоперсона опертям свого вияву має власну мовно-мовленнєву, мисленнєву спроможність та відповідну психологічну контрверсійність. Свого часу К. Юнг наголошував: «Розглядаючи плін людського життя, ми бачимо, що доля одного зумовлювана переважно об'єктами його зацікавлень, водночас доля іншого – насамперед його внутрішнє життя, його суб'єкт». І далі розвиває думку про два психологічні типи: інтроверсію й екстраверсію, основна відмінність між якими «полягає в рухові зацікавлення в напрямку до об'єкта <..> і в рухові від об'єкта до суб'єкта й до його власних психічних процесів» [6, с.200]. Яскравим прикладом інтроверта в українській культурі є Г. Сковорода, який постійно заглиблений у себе, прагне пізнати власний дивосвіт, і сентенції якого відбивають внутрішні мисленнєво-мовленнєві узагальнення. Із певним

припущеннями такою особистістю можна вважати й Тараса Шевченка, хоча ані творчий портрет Григорія Сковороди, ані лінгвоперсонологійний простір Тараса Шевченка в розрізі мовнопсихологічних типів не розглядалися. Подібне студіювання є надзвичайно переспективним (пор., наприклад, розгляд колористичної картини художньо-мистецької спадщини Тараса Шевченка І. Данилюком із визначенням кольорів-домінант у загальній художньо-естетичній картині). До цього можна також додати, що Г. Сковорода вів нерегулярні особистісні записи, а Тарас Шевченко залишив цілісний щоденник [6, с. 205-207]. Інтроверти схильні вести регулярні і/чи нерегулярні щоденникові записи з виокремленням в останніх відповідних оцінок, кваліфікацій (у лінгвістиці відомою є щоденникова дискурсивна практика С. Барнштейна, в яких наголошено різні оцінки відомих науковців [1]). Слушними є розмежування екстравертів, інтровертів та амбівертів у спеціальних лінгвістичних словниках [2₁, с. 205-207].

Для екстраверта істотним є об'єкт, що підтверджуване відповідними психопоетичними числівниковими моделями, пор.: *Мене вразила ця дивовижна подвійна сім'я – ці чотири зварники Королі впритул до королівни маленької Жанни: два брати-близнюки, бойки два родом десь з-під Стрия, і сестриці-чернігівки, дві вірненькі юні дружини* (І. Драч «Зварники Королі»); *Ввійшли у хату. На столі – горілка. Хтось горло мені кліщами здушив: три ложки, три виделки, три тарілки – і жодної душі* (І. Драч «Ніж у Сонці»). Для майстрів поетичного слова – екстравертів характерним є превалювання кількісних числівників, що окреслюють чіткий вимір зображуваного об'єкта з актуалізацією останнього (І. Драч, Б. Олійник), а в художній естетиці поетів – інтровертів домінують неозначені і/чи інші числівники (М. Вінграновський, Л. Костенко) з концеруванням уваги на власних інтенціях, пор.: *Сумні без батька двоє діток цих...* (М. Вінграновський «“Спогад про війну»); *Тоді їм холодно обом з нашим собакою й котом, з них кожен холодно сія, і літа ждуть вони, як я* (М. Вінграновський «Що робить сонце уночі...»), див., наприклад, спостереження Т. Космеди, О. Олексенко та ін. [5, с.14, 16, 82-134 і далі].

Інколи психологи наголошують, що українська нація тяжіє до інтровертивного психотипу, хоча заявлена теза вимагає поглибленого аналізу із обстеженням не лише широкого текстового корпусу, а й проведення різноманітних психолого-асоціативних експериментів [Гуцуляк]. Цікавою є реакція багатьох читачів такого резюмування:

«Замкнуті на себе» люди не вийшли б в кількості 100+ тис. чол. на площу під час Помаранчевої Революції. Український менталітет практично ідентичний литовському або польському. <.>. Оригінальність нашої ситуації я переконаний в тому, що НАД МАРГІНАЛІЗАЦІЄЮ УКРАЇНЦІВ гарно попрацювали і навіть продовжують робити такі зусилля. Спочатку маргіналізація була природня, коли в 1230- якомусь році Київську державу було зруйновано. Потім євротрадиція відродилася десь під час Козаччини. Потім зруйнували Січ і приблизно з того часу імперія почала ЦІЛЕСПРЯМОВАНО працювати над маргіналізацією українців. Лише надавши очевидну євроцентричну ініціативу Півдня Москва могла жорстко контролювати 1/6 території світу. Ну, я не буду зараз заглиблюватися в геополітику... Факт цілеспрямованої маргіналізації для мене беззаперечний. Причому всі ці організовані московськими PR агенціями Інтернет-бригади, полютери, спамери, які працюють на українських веб форумах, сьогодні підтверджують, що спроби маргіналізації продовжуються. Ось вам і вся «інтровертність» українців. Вона досить легко виліковується при наявності бодай якоїсь інформаційної політики Української держави» (Хата скраю Hata skraju // Режим доступу: <https://ukrajinciberlinu.wordpress.com/2009/09/17/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%82-%D1%87%D0%B8-%D0%B5%D0%BA/> (12.10.2019)).

Амбіверти постають особистостями із середніми показниками в опозиції *екстраверсія – інтроверсія* [2₁, с.50], що простежувано в художньо-естетичній спадщині В. Стуса: *В них – одна спонука і причина є: що навік пропало – тільки те й моє* («Мої мерці...»); *Замерехтіло межі двох світів щось невпізнанно знане...* («Замерехтіло межі двох світів...»); *Мов лебедина, розкрилила тонкоголосі дві руки. Ледь теплі губи прихилила – мені до змерзлої щоки* («Мов лебедина розкрилила...»).

Для дослідника істотним є диференціювання інтровертного й екстравертного мовних психотипів, які по-різному виявляють свої мовленнєво-поведінкові цінності й стереотипи в мовних соціумах. Для адекватного діагностування цінностей мовносоціумного колективу, можливостей його поведінки необхідно встановити співвідношення відповідних цінностей у ньому. Перспективним є формування корпусного текстового простору дискурсивних практик мовносоціумних колективів,

що уможливить індексування цілісного корпусу й прочитання пріоритетів, формування корпусу мовносоціумних психозразків і психостереотипів.

Література

1. Бернштейн С.Б. Зигзаги памяти. Воспоминания. Дневниковые записи. Москва: Институт славяноведения РАН; Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова, 2000. 374 с.
2. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Донецьк: ДонНУ, 2012. Т. 1 402 с. ; Т. 2. 350 с. ; Т. 3. 426 с. ; Т. 4. 388 с.
3. Загнітко А.П. Лінгвопсихіатрія персони: одиниці, категорії, рівні // Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я : [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.] / за заг. ред проф. О.В. Бацилевої. Вінниця: Тов «Нілан-ЛТД», 2017. С. 100–105.
4. Загнітко А. Теорія лінгвоперсонології. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. 136 с.
5. Космеда Т., Олексенко О., Павлова І. Семантика й прагматика дискурсивного слова та його потенціал для діагностики психотипу мовної особистості: аспектуальний опис : [монографія; за ред. проф. Т. Космеда]. Вінниця – Харків – Познань: Харківське історико-філологічне товариство, 2019. 308 с.
6. Юнг К. Г. Психологические типы. Психология индивидуальных различий. Москва: Планета, 1982. 288 с.

РАЦІОНАЛЬНЕ ХАРЧУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

*Ю. С. Зацерковна,
магістрант спеціальності «Психологія»,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

Здорове харчування студентської молоді – одна з найважливіших проблем сьогодення, яка формує здоров'я і добробут нації в цілому. Правильне харчування забезпечує нормальний ріст і розвиток організму, визначає розумовий і фізичний розвиток, оптимальне функціонування всіх